

Prof. dr hab. Joanna Goszczyńska
Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej
Wydział Polonistyki UW

OPINIA O ROZPRAWIE DOKTORSKIEJ

mgr Karoliny Ćwiek-Rogalskiej

*Przemiany krajobrazu kulturowego na czesko-niemieckim pograniczu od roku
1918 do współczesności na przykładzie gminy Dolní Žandov*

Rozprawa doktorska mgr Karoliny Ćwiek-Rogalskiej (ss. 295), poświęcona przemianom krajobrazu kulturowego czesko-niemieckiego pogranicza (regionu historycznego *pohraničí*) oparta została przede wszystkim na badaniach terenowych w gminie Dolní Žandov. Autorka przeprowadziła w latach 2013 – 2014 trzydzieści pięć wywiadów z mieszkańcami tych terenów oraz opracowała cztery wywiady znajdujące się w fonotece Muzeum w Chebie. Analizę wywiadów dopełnia analiza materiałów źródłowych: archiwalnych i czasopiśmienniczych.

Praca przynosi głęboką, nowatorską i zróżnicowaną diagnozę badanego obszaru, na którym dokonywały się zmiany składu narodowościowego. Autorka podejmuje bardzo ważny dla kultur obu narodów temat: temat trudny, wręcz drażliwy, związany z akcjami tzw. przesiedleń czy wysiedleń.

Podejście transdyscyplinarne pozwoliło Doktorantce na dokonanie wszechstronnego i precyzyjnego oglądu problemu i zinterpretowanie wielu jego aspektów. Praca napisana z wielkim zaangażowaniem, a nawet z pasją, wsparta

bardzo solidnym przygotowaniem merytorycznym, świadczy o bardzo dużej erudycji Autorki oraz jej nie mniejszej umiejętności swobodnego poruszania się w nowoczesnych metodologiach i umiejętności ich właściwego wykorzystania. Można bez zastrzeżeń stwierdzić, że Doktorantka posiada bezsporne kompetencje do podjęcia takiego tematu i takiego jego ujęcia, co odzwierciedla przywoływana w rozprawie i wykorzystywana bogata i zróżnicowana literatura przedmiotu (z zakresu antropologii, socjologii, historii, filozofii).

Tekst rozprawy jest dobrze skonstruowany, starannie przemyślany, kompozycja jest przejrzysta, funkcjonalna. Doktorantka, zgodnie z zasadami pisania prac doktorskich, poprzedza zasadniczą część pracy wstępem, w którym prezentuje przyjętą metodę badawczą i przybliża strukturę pracy.

Trzon pracy stanowią trzy części, podzielone na rozdziały. W części I, „Porządki metodologiczne”, zaprezentowana została metodologiczna rama odniesień (narzędzia antropologiczne, które stanowiły podstawowy zestaw instrumentów badawczych oraz charakterystyka pojęcia krajobrazu kulturowego i stan badań nad tym zagadnieniem). Doktorantka precyzyjnie określa swoje stanowisko wobec wykorzystywanych źródeł.

W części II, „Portrety pamięciowe”, zaprezentowana została w układzie chronologiczno-problemowym historia Žandova. Doktorantka przekonująco uzasadnia przyjęcie roku 1918 jako daty początkowej opisywanych wpływów obu kultur: czeskojęzycznej i niemieckojęzycznej na badany region i zmian w krajobrazie kulturowym *pohraničí*. Podkreśla, że ramy czasowe pracy wynikają z analizy materiału, a nie z wcześniej przyjętych hipotez. W porządku problemowym pojawia się analiza konkretnych miejsc (będących miejscami pamięci „narodowej“), związanych z danym okresem, istotnych dla postrzegania krajobrazu kulturowego badanego obszaru, między innymi takich jak szkoła, pomnik ku czci poległych w I wojnie światowej, dom należący do žandowskich Żydów (z czym wiąże się problematyka własności), obóz RAD

(*Reichsarbeitsdienst*), zmieniony później w obóz zbiorczy dla oczekujących na wysiedlenie, a następnie w obóz pionierski.

Część III, „Warstwy krajobrazu kulturowego”, przynosi analizę trzech elementów, widocznych w konkretnych przestrzeniach krajobrazu. Są to ruiny, kwestia (nie)odczuwania sacrum tam, gdzie mowa jest o zmianie profilu religijnego społeczności oraz analiza specyfiki pamięci o Žandovie jako uzdrowisku.

Pracę zamyka aneks zawierający zdjęcia wykonane lub pozyskane przez Autorkę w trakcie badań terenowych, mapy, spis przeprowadzonych wywiadów, kwestionariusz oraz wzór zgody na wykorzystanie wywiadu.

Zawarty w rozprawie opis przemian krajobrazu kulturowego Žandova jest, jak pisze Autorka, próbą poskładania małych elementów w większą całość. Można stwierdzić, że próbą udaną. Doktorantka sprawnie wyczuwa i odnajduje miejsca, lub ślady po nich, które ciągle jeszcze „mówią“, elementy krajobrazu, w których pojawiają się napięcia i dysonanse. Prezentuje się jako dojrzała badaczka, bardzo dobrze przygotowana do dalszej samodzielnej pracy naukowej.

Joanna Gaszyńska